
De uitkomst is niet onze zaak

Theo W.A. de Wit

In een voordracht¹ voor katholieke en protestantse geestelijk verzorgers die in justitiële inrichtingen werkzaam zijn, deed de bekende theoloog en leken-dominicaan Erik Borgman een opmerkelijke bewering. Het feit dat Jezus volgens het Marcusevangelie tot de misdadigers werd gerekend werpt volgens hem 'een ander licht' op de gedetineerden waarmee geestelijk verzorgers te maken hebben. Zij kunnen gelden als 'lotgenoten van de Messias'. Jezus verdient die naam omdat hij kan worden gezien als degene die – zelf onschuldig – zich met het maatschappelijk kwaad en geweld 'radicaal verbonden heeft' en zo de mogelijkheid opende van een doorbraak naar een nieuwe werkelijkheid en een nieuwe gemeenschap waar 'andere verhoudingen' gelden. Justitiepastores die gevangenen bijstaan kunnen dat in Borgmans voorstel ook vandaag ervaren. 'Wie een gevangene nadert, nadert Jezus zelf, ook al gaat het om een gewelddadige crimineel', stelt hij. Gevangenen worden verderop in zijn verhaal zelfs 'potentiële heiligen' genoemd. Echt provocerend wordt het wanneer hij de (destijds overigens mislukte) opname van Michelle Martin, ex-vrouw en medeplichtige van Marc Dutroux, in een Frans dominicanessenklooster in dezelfde lijn verdedigt.

Heel wat lezers zijn intussen misschien hoofdschuddend afgehaakt bij dit betoog. Een (katholieke) geestelijk verzorger met een lange ervaring in de TBS aan wie ik Borgmans betoog voorlegde schreef mij een uiterst sceptisch commentaar. Gedetineerden 'potentiële heiligen' noemen achtte ze zowel romantisch als naïef, het voor Martin opnemen vond ze een keuze tegen haar slachtoffers, en gedetineerden 'lotgenoten van Jezus' noemen gaat eraan voorbij dat zij in een goed functionerend rechtssysteem over het algemeen wel degelijk iets op hun geweten hebben. *Get real!*, lijkt haar advies te zijn aan deze theoloog, om er realistisch aan toe te voegen: wanneer wij in onze TBS-kliniek 'van een moorde naar een inbreker kunnen maken, zeggen wij wel eens tegen elkaar, dan hebben wij ons werk goed gedaan.'

En toch heeft ook Borgman een punt. Dat het geweld en het kwaad niet werkelijk kunnen worden overwonnen door het met superieur tegengeweld, slim politiewerk en gevangenisellen te beantwoorden – dat donkerbruine vermoeden zullen de meesten van ons wel eens hebben wanneer zij de lege troost van onze vooruitgangsideologieën (hard aanpakken! Scoren tegen kanker!) doorzien. Het *religieuze* perspectief dat Borgman naar voren brengt, bouwt voort op dat hard-realistische inzicht. Het 'zich verbinden' met de wereld van het kwaad zoals hij

dat bepleit en ook aan Jezus van Nazareth toeschrijft, is precies het omgekeerde van wat wij burgers in liberale samenlevingen meestal doen. Wij vermijden de *no go areas* waar chaos, agressie en oorlog heersen als de pest, en blijven tegelijkertijd in de ban van dit deel van de werkelijkheid door naar misdaadseries zoals *Van God los* of *Penosa* te staren. Borgman wijst erop dat de Nazireeër naar een dubieus figuur als de tollenaar Zacheüs toestapt met de mededeling: 'Vandaag moet ik in jouw huis verblijven' (Lucas 19,5).

Misschien zijn het vandaag niet per definitie de zelfbenoemde christenen die de moed hebben zich te verbinden met het door ons verworpen deel van de werkelijkheid. Zijn oorlogsverslaggevers zoals de schrijver Jonathan Littell die naar Syrië afreisde, of een filmmaker als Michael Haneke met zijn film *Amour*, niet eerder erfgenamen van deze traditie? Ook religieus geïnspireerde geestelijk verzorgers in gevangenissen worden soms gedreven door de oneigentijdse impuls om in 'criminelen' nog toekomst te zien. Let wel: *ongeacht* de uitkomst, want de uiteindelijke uitkomst is niet hun maar Gods zaak. Daarover kunnen zij dus ontspannen zijn, zo'n beetje zoals de Zuid-Afrikaanse bisschop Desmond Tutu, die altijd in lachen uitbarst wanneer hem gevraagd wordt naar de toekomst van zijn land.

Theo W.A. de Wit is Universitair Docent sociaal-politieke filosofie en cultuurfilosofie aan de Tilburg School for Theology (TST) van de Universiteit van Tilburg. Sinds september 2009 is hij daarnaast bijzonder hoogleraar 'Vraagstukken geestelijke verzorging in justitiële inrichtingen', en directeur van het Centrum voor Justitiepastoraat (CJP) Zijn oratie was getiteld *Dies Irae. De secularisering van het Laatste Oordeel*, Tilburg, 2010. Zijn huidige aandachtsvelden zijn democratie en macht, politiek en religie, en vragen rond geestelijke verzorging, straf en gevangenis.

1 De voordracht is gepubliceerd in Th.W.A. de Wit, R. de Vries en R. van Eijk (red.), *'Graag een normaal gesprek'. Geestelijk verzorgers aan het werk met gedetineerden*, Wolf Legal Publishers, Nijmegen 2012, 11-23.